

هجدهمین هم اندیشی دفتر پژوهش روزنامه خراسان
با موضوع آسیب شناسی بخش تعاونی

تعاون از حرف تا عمل

ادغام وزارت تعاون و درسی از گذشته

روزنامه

پرونده ویژه نقد و بررسی بخش تعاونی

گروه اقتصاد دفتر پژوهش
بنیاده فرهنگی هنری
خراسان

عباسعلی ابراهیمی نیک
بازرس هیئت مدیره
اتاق تعاون
خراسان رضوی

عبدالرضا نقی زاده
مدیر عامل تعاونی فراگیر ملی
شماره ۱ خراسان رضوی

سید جواد رضویان راد
دبیر اتاق تعاون
خراسان رضوی

سید مجتبی ملائکه
رئیس هیئت مدیره
اتاق تعاون
خراسان رضوی

سید اکبر نوبخت
رئیس اداره تعاون مشهد

حسین شریفیان
رئیس اداره شعب
بانک توسعه تعاون
خراسان رضوی

حسن قاسمی
مدیر کل اداره تعاون
خراسان رضوی

توسعه کند تعاون نامتناسب با روح اصل ۴۴

| سید حمزه حسینی

برنامه‌ی پنجم تاکید شده است. با ابلاغ این سیاست‌ها، جایگاه تعاون در اقتصاد کشور به شکل روشن‌تری تبیین شد، و در پی آن، قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ در مجلس به تصویب رسید. هر چند در این مسیر گام‌هایی برداشته شده اما آنچه در طول چندسال گذشته رخ داده است، با جایگاه شایسته‌ی بخش تعاون فاصله‌ای بسیار دارد: هم‌اکنون سهم تعاون در اقتصاد کشور بیش از ۷ درصد برآورد نمی‌شود. بنا بر این تحقق سهم ۲۵ درصدی تعاون در اقتصاد تا پایان برنامه پنجم، بدون تحقق واگذاری‌ها و نگاه‌های دولتی به تعاونی‌های بزرگ امری ناشدنی است. چرا که مستلزم اختصاص بیش از ۵۰ درصد سرمایه‌گذاری سالانه کشور به این بخش است؛ در حال حاضر تنها ۸ تعاونی فرآگیر ملی در کل کشور تاسیس شده است، که تقریباً همگی غیر فعال‌اند. هر چند ۳۰ درصد از آآمدهای حاصل از خصوصی‌سازی به این تعاونی‌ها اختصاص دارد، اما تا پایان سال ۸۸ تنها بخش ناچیزی از این رقم (حدود ۰/۰۰۶ درصد) از درآمدهای مر بوطه به آنها اختصاص یافته است. بعلاوه هیچ یک از این تعاونی‌ها نتوانسته‌اند در رقابت با شرکت‌های شبه دولتی، نظر سازمان خصوصی‌سازی را به خود جلب کنند! از سوی دیگر، اگر چه ۳۴ تعاونی سهام عدالت در کل کشور تاسیس شده است. اما ساز و کار آنها عملاً با روح اصل ۴۴ که همانا "ورود سرمایه‌گذاری و مدیریت مردم و بخش خصوصی به عرصه اقتصادی" است، فاصله‌ی بسیار دارد. بنا بر این عزم جدی در برخی مسئولین برای ورود بخش تعاون و واگذاری‌ها به نگاه‌های دولتی دیده نمی‌شود و لازم است تا از گانه‌ای نظارتی بخصوص، مجلس شورای اسلامی، بیش از پیش در پیگیری و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ کوشش نمایند.

پول در جامعه قرار می‌گرفت، صرف کارهای غیر لازم شد؛ فعالیت‌های اسراف‌آمیز، ساختمان‌سازی‌های بیخودی. و حتماً به اقتصاد کشور لطمه خورد. واقعیت وضع کنونی این است: گستره‌ی عظیم مالکیت‌های دولتی، بعضاً برخلاف همان متن موجود اصل ۴۴، و بسیاری هم برخلاف این شرطی که در ذیل اصل ۴۴ آمده. بنا بر فرمایشات ایشان اقتصاد کشور، لااقل تا سال ابراد بیانات فوق (۱۳۸۵)، اقتصادی است متکی بر مالکیت دولت، که نه تنها کشور را از توسعه باز داشته است، که به اسراف، هدر رفت منابع ملی و از همه مهمتر، عدمر شد و تکامل بخش غیر دولتی، بخصوص بخش تعاون انجامیده است. عدم اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی مبنی بر واسطه‌ی حوزه‌های مختلف اقتصادی از بخش دولتی به بخش غیر دولتی در سال‌های پس از جنگ نیز از دیگر نکات تأمل بر انگیزی است که به آن اشاره فرموده‌اند. اما نقطه‌ی عطف سیاست‌گذاری در بخش تعاون را باید در ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ از سوی رهبر انقلاب جستجو کرد. سیاست‌هایی که در این ابلاغیه بر کاهش نقش دولت در اقتصاد و افزایش نقش بخش غیر دولتی، با اولویت بخش تعاون، پر هیز از مداخله‌ی دولتی در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها، رفع محدودیت حضور تعاونی‌ها در تمام عرصه‌های اقتصادی (از جمله بیمه و بانکداری)، تشکیل بانک تخصصی با سرمایه‌ی دولت و افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد به ۲۵ درصد تا پایان

بر تسلط بیشتر دولت بر اقتصاد ادامه یافت و مانع گسترش و توسعه بخش غیر دولتی، بخصوص بخش تعاون گردید. مقام معظم رهبری در سال ۸۵، با تشریح روند گسترش بخش دولتی پس از انقلاب، به آثار زیانبار آن اشاره کرده و می‌فرماید: "مادر دهه‌ی اول انقلاب به خاطر جنگ و محاصرات اقتصادی، اقداماتی را کردیم که به مالکیت گسترده‌ی دولت منتهی شد؛ و مالکیت دولتی به شکلی فراتر از آنچه که در اصل ۴۴ دیده شده بود، گسترش پیدا کرد، همان وقت‌ها هم در بسیاری از اینها جای حرف بود. من خودم در بخش عمده‌ی آن دور ره‌نویس جمهوری بودم و با مسئولان اقتصادی و با رئیس دولت مباحثات فراوانی داشتیم. لکن به هر حال ضرورت‌ها بر آنها و بر کشور این مسائل را تحمیل کرد. اما در دهه‌ی دوم و سوم، یعنی بعد از جنگ تا امروز، ما نباید با گسترش شرکت‌های دولتی غیر ضروری - که چند هزار شرکت دولتی وجود دارد که تعداد مهمی از این‌ها حقیقتاً غیر ضروری بودند - موافقت می‌کردیم؛ یعنی تشکیل آنها به وسیله‌ی دولت، یا واگذار نکردن نگاه‌های ذیل اصل ۴۴ به مردم، عمل موافق مصلحت نبود... نباید خود شرکت تولید می‌شد؛ نباید از واگذاری شرکت‌های دولتی به مردم، در آن بخشی که قانون اساسی تصریح کرده بود، کوتاهی می‌شد؛ باید مالکیت دولت را روز بروز کمتر می‌کردیم. این طور نشد، بلکه بیشتر و گسترده‌تر شد! و خیلی از درآمدهایی که باید در خدمت تولید، در خدمت گردش صحیح

در دورانی که اکثر کشورهای جهان، یا بر مبنای نظام کمونیستی و حاکمیت دولت بر اقتصاد اداره می‌شدند و یا بر اساس نظام سرمایه‌داری و سرمایه‌سالاری استوار بودند (در حالی که بعضی از این کشورها تجربه تعاونی را نیز داشتند) نویسندگان قانون اساسی کشور، به ترسیم اقتصاد نظام جمهوری اسلامی پرداخته‌اند و آن را سه محور دولتی، تعاونی و بخش خصوصی ترسیم نمودند. چرا که بر آثار سوء هر یک از دو نظام رایج واقف بودند: از سویی اقتصاد دولتی با ایجاد دستگاه‌های عریض و طویل، به تسلط دولت بر بازار، کوچک ماندن بخش غیر دولتی، هدر رفت سرمایه‌های ملی و در نتیجه کندی توسعه اقتصادی می‌انجامد. از سوی دیگر نیز اقتصاد سرمایه‌داری، با مصادره سودهای کلان بازار به نفع سرمایه‌داران و صاحبان ابزار تولید، به اختلاف طبقاتی و استثمار طبقات فرودست جامعه دامن می‌زند. بنا بر این اصل ۴۴ قانون اساسی، بر ضرورت "تأمین شرایط و وسایل کار برای همه آحاد مردم، در شکل تعاونی و از راه اوام بدون بهره‌رأه مشروع دیگر" تاکید کرده است، تا "نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق در آورد." با این حال توسعه‌ی بخش تعاون، به دلایل متعدد در طول سه دهه‌ی گذشته صورت نگرفته است. مقتضیات جنگ، در دوران دفاع مقدس به توسعه‌ی بخش دولتی انجامید. اما این روند در سال‌های بعد از جنگ نیز، برخلاف قانون اساسی و با تاکید دولت‌ها

ادغام وزارت تعاون و درسی از گذشته

که ویژگی‌های ذاتی فعالیت تعاونی و نیز توانایی‌ها و قابلیت‌های اتحادیه، هم از سوی نهاد دولتی تعاون و هم تعاونگران مورد غفلت واقع شده است. عدم موفقیت این وزارت‌خانه در حمایت از تعاونی‌های فرآگیر ملی، انحراف بارز تعاونی‌های سهام عدالت از روح اصل ۴۴ و سهم صفر درصدی بخش تعاون حقیقی از شرکت‌های واگذار شده‌ی دولتی در فرآیند خصوصی‌سازی، خود گواه بر این مدعا است. تشتت در رویکرد دولت به تعاون باعث شده است تا برخی کارشناسان، عطای نهاد دولتی تعاون را به لقای آن بخشیده و حذف نهادی اینچنینی را در حل مشکلات بخش تعاون راه‌گشا بدانند. اما در فرآیند ادغام وزارت تعاون نیز نمایندگان مجلس، در نگرشی تعدیل‌شده‌تر، بر کوچک‌سازی نهاد دولتی تعاون (وزارت تعاون) به منظور کاهش دخالت‌های دولتی در این بخش، و به تبع آن، کاهش تصدی‌های دولتی تاکید داشته‌اند. آیا ادغام وزارت تعاون و کاهش تصدی دولت می‌تواند به تشکیل نهادی بینجامد که به وظایف اصلی دولت در قبال توسعه‌ی تعاون جامعه‌ی عمل پیوسته‌اند؟ یا دغدغه‌های تعاونگران در بحبوحه‌ی مسائل روزمره‌ی تأمین اجتماعی و دعوای همیشگی کارگر و کارفرما به حاشیه خواهد رفت و بخش تعاون از اجرای نیم‌بند همان حمایت‌ها و مشوق‌ها باز می‌ماند؟ هر چند برای پاسخ به این پرسش‌ها باید در انتظار آیین‌نامه و دستورالعمل وزارت‌خانه‌ی تازه تاسیس ماند، اما باید گفت، ایجاد تغییرات در ساختار نهاد دولتی تعاون، یا تصویب قوانین پر سر و صدای تشویقی و حمایتی، و یا هر اقدام دیگر، بدون تبیین و شفاف‌سازی نقش دولت در توسعه تعاون و الزام دولت به ایفای آن، کاری از پیش نخواهد برد، و این درسی است که آن را از نتایج ضعیف و غیر قابل قبول قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ در خصوص تعاون باید آموخت.

جامعه‌رمتشکل از اصنافی در نظر بگیرد که دولت با انگیزه حداکثر کردن منفعت عمومی، نقش داور آن را به عهده دارد. بنا بر این مکتب بخش تعاونی به نوعی مابین دو تفکر سرمایه‌داری و سوسیالیستی قرار می‌گیرد و دولت ضمن حفظ استقلال عمل تعاونی‌ها، به هدایت، حمایت، کشف فرصت‌های مشترک عوامل اقتصادی و فرصت‌سازی برای شکل‌گیری تعاونی‌ها پرداخته و به توسعه این بخش کمک می‌کند. بررسی قانون اساسی، برنامه‌های پنج‌ساله کشور و بخصوص سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نشان می‌دهد که دیدگاه سیاست‌گذاران کلان کشور در خصوص تعاون، به دیدگاه سوم، یعنی مکتب بخش تعاونی، بسیار نزدیک است. با این وجود، بررسی وضع موجود تعاون نشان می‌دهد که دولت، در تدوین آیین‌نامه‌ها و اجرای قانون تعاون، خواستار مداخله‌ی جدی در امور تعاونی‌ها است، در حالی که در اجرای قوانین حمایتی و تشویقی، از دیدگاه‌های نزدیک به مکتب لیبرال تبعیت می‌کند. به عبارت دیگر قانون تعاون بر نظرات‌های مداخله‌جویانه‌ی دولتی در فعالیت و اداره‌ی تعاونی‌ها تاکید دارد (مکتب سوسیالیستی) اما عملاً مشوق‌های پیش‌بینی شده برای حمایت از تعاون اجرایی نمی‌شود (نگاه لیبرال). این است که قوانین حجیم و پیچیده و نظرات‌های مداخله‌جویانه‌ی دولت از یک سو، و تعلل در اجرای قوانین حمایتی و تشویقی از سوی دیگر، به مهم‌ترین چالش پیش‌روی توسعه بخش تعاون کشور تبدیل شده و عملاً فعالیت چندانی در جهت توسعه‌ی تعاون و حضور فعال آن در عرصه‌های مهم صنعت، بازار پول و سرمایه، بهداشت، آموزش و... دیده نمی‌شود. به عبارت دیگر بخش قابل توجهی از توان نهاد دولتی تعاون، بر تصدی‌گری در امور تعاونی‌ها متمرکز شده و از پیگیری سیاست‌های کلی و هدایت و حمایت بخش تعاون، و فرصت‌سازی برای شکل‌گیری آن باز مانده است. چرا

نمونه از آن اشاره می‌شود. بدیهی است طیف وسیعی از نظریات و دیدگاه‌ها، مابین مکاتب ذیل قابل تعریف است:

- **مکتب سوسیالیستی تعاون:** در این مکتب، تعاونی‌ها نهادهایی سوسیالیستی هستند و بیشتر جنبه‌ی عمومی و جمعی دارند تا خصوصی و فردی. دولت فرماندهی و مرجعیت عمل در اقتصاد را به عهده دارد و تعاونی‌ها نیز به عنوان مجموعه‌های اجرایی آن، در سیستم اقتصادی فعالیت می‌کنند. در این مکتب دولت به طور جدی از تعاونی‌ها در برابر بخش خصوصی غیر تعاونی حمایت می‌کند. به همین دلیل نظارت دقیق و دخالت دولت در امور داخلی تعاونی‌ها مجاز شمرده می‌شود. تجربه‌ی فعالیت تعاونی‌ها در آسیای شرقی متأثر از این مکتب است.
- **مکتب سرمایه‌داری اصلاح‌شده:** از این نظر، بخش تعاون هیچ تفاوتی با بخش خصوصی غیر تعاونی ندارد. اصولاً نظام‌های لیبرال به هر موسسه فردی یا دسته‌جمعی اجازه می‌دهند به نیروی خود تکیه کرده و در بازار حضور پیدا کنند. بنا بر این حضور تعاونی‌ها به سادگی تحمل می‌شود. تجربیات موفق تعاونی‌ها در اروپا، بخصوص دانمارک و انگلیس متأثر از این مکتب است.
- **مکتب بخش تعاونی:** بر مبنای این مکتب، تعاونی‌ها به عنوان بخشی از اقتصاد که در تعامل با بخش‌های دولتی و خصوصی است، شناخته می‌شود و اقتصاد ایده‌آل، اقتصادی است که در آن توازن بین سه بخش اصلی اقتصاد (تعاونی، دولتی و خصوصی) وجود داشته باشد. این نظر را راه‌میانه نیز می‌نامند. تعاونی به عنوان یک نظام اقتصادی می‌کوشد

ماه گذشته شاهد تصویب ادغام سه وزارت‌خانه‌ی تعاون، کار و امور اجتماعی و رفاه در مجلس بودیم. هر چند لایحه‌ی ادغام وزارت کار و امور اجتماعی وزارت رفاه طی لایحه‌ای تقدیم مجلس شد اما، دولت از ابتداء مخالفت خود را با ادغام وزارت تعاون اعلام نموده و آن را با ماده ۵۳ برنامه پنجم در تضاد و مغایر با سیاست‌های نظام می‌دانست. با این حال، سرانجام تلاش مجلس برای کاهش وزارت‌خانه‌ها از ۲۱ به ۱۷ وزارت‌خانه نتیجه داد و وزارت تعاون نیز به پیشنهاد مجلس، در وزارت تازه تاسیس کار و رفاه ادغام گردید و مراسم تودیع و معارفه وزیر تعاون کار و رفاه اجتماعی روز یکشنبه با حضور رئیس جمهور برگزار شد. بدیهی است این ادغام، صرفاً متوجه تغییرات ساختاری نهاد دولتی مرتبط با بخش تعاون (نهاد دولتی تعاون) نیست. بلکه هدف از آن، ایجاد اصلاحات اساسی و تطبیق شاکله‌ی این نهاد با وظایف اصلی اش (یعنی سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، حمایت، هدایت و نظارت مؤثر بر بخش تعاون) است. اما آنچه باید پیش از این موضوع مدنظر قرار گیرد، ارائه‌ی تعریف دقیق از جایگاه و نقش دولت در توسعه تعاون و وظایف او نسبت به این بخش است. چرا که شاکله و ساختار نهاد دولتی تعاون باید در تناسب با این وظایف سامان یافته و در چهار چوب نقش دولت در توسعه این بخش باشد. تاکنون دیدگاه‌های بسیاری در مورد رویکرد دولت به بخش تعاون مطرح شده و هر یک به اقتضای ساختار اجتماعی و فرهنگی، و بستر پیدایش خود، به منصفه‌ی ظهور رسیده است. بعلاوه دسته‌بندی‌های متنوعی از این دیدگاه‌ها ارائه شده که مختصرآبه یک

سید حمزه حسینی
رضاحمت کش

هجدهمین هم‌اندیشی دفتر پژوهش روزنامه خراسان با موضوع آسیب شناسی بخش تعاونی

تعاون از حرف تا عمل

تعاون، یکی از ارکان سه‌گانه‌ی اقتصاد کشور است که از طریق به کارگیری سرمایه‌های خرد به شکل‌گیری اشتغال کامل و توزیع عادلانه‌ی درآمد در جامعه می‌انجامد. اهمیت تعاون و نقش آن در اقتصاد به حدی است که بسیاری از اندیشمندان، توسعه‌ی این بخش را از لوازم اصلی جهاد اقتصادی دانسته‌اند. آنچه در ادامه می‌آید، خلاصه‌ای از هم‌اندیشی فعالان تعاون استان خراسان رضوی است که در طی دو جلسه برگزار شده است. آقایان قاسمی، مدیرکل اداری تعاون استان خراسان رضوی، نوبخت، رئیس اداره‌ی تعاون شهرستان مشهد، شریفیان، رئیس سرپرستی بانک توسعه تعاون استان خراسان رضوی، رضویان‌راد، دبیر اتاق تعاون استان خراسان رضوی، ملائکه، رئیس هیئت مدیره‌ی اتاق تعاون آذری، عضو هیئت مدیره‌ی اتاق تعاون، ابراهیمی‌نیک، بازرس هیئت مدیره‌ی اتاق تعاون و نقی‌زاده، مدیرعامل تعاونی فراگیر ملی شماره یک خراسان رضوی از مدعوین این جلسه‌اند.

مراکز بزرگ فروش در شهر اقدام نمی‌کنند، مگر اینکه از سوی دولت حمایتی در این زمینه شکل گرفته باشد. دولت هم می‌گوید چطور بنگاه‌های بزرگ را به تعاونی‌ها واگذار کند، در حالی که خودشان به فعالیت‌های بزرگ ورود پیدا نکرده‌اند.

قاسمی: ضمن احترام، فرمایشات آقای رضویان را نمی‌پذیرم. قانون اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ برای واگذاری با اولویت بخش تعاون تدوین شده است و شاید بیش از یک سوم آن با بخش تعاون مرتبط است. اما عین قانون در این زمینه اجرا نشده است. عده‌ای مانع می‌شوند، چون منافع‌شان به خطر می‌افتد. علتش باور غلطی است که برخی مسئولین و مدیران به تعاون دارند. در بحث خصوصی سازی ما معتقدیم یکی از بهترین مسیرها مسیر تعاون است. انقلاب ما انقلابی مردمی است. یکی از ارکانش حضور فعال مردم است. در هر مقطع و زمانی مردم حضور داشتند انقلاب از مخاطرات نجات پیدا کرده است. مخاطره اقتصادی می‌طلبد که ما مردم را به صحنه اقتصاد بیاوریم که این امر در بستر تعاون ممکن است.

نقی‌زاده: اگر مسئله در ضعف تعاونی‌ها باشد، این مشکل با تشکیل تعاونی‌های جدید برطرف شده است. قانونگذار پیش‌بینی کرده که ۳۰ درصد از محل واگذاری‌های خصوصی سازی به این تعاونی‌ها تخصیص یابد تا این تعاونی‌ها بتوانند فعالیت کنند. اما دولت این ۳۰ درصد را محقق نمی‌کند. سازمان خصوصی سازی حاضر نیست به تعاونی فرصت سه ماهه بدهد تا بتواند نقدینگی لازم را برای خرید بنگاه‌های آماده و واگذاری فراهم کند. چرا که در تعاونی‌های بزرگ با ۱۰۰ هزار نفر عضو، جمع‌آوری نقدینگی بسیار زمانبر است.

تعاونی‌ها، انتخاب مدیر عامل و .. دخالت می‌کند. یعنی دولت اعتماد کافی را به بخش غیر دولتی نداشته است.

آذری: به نظر من فرهنگ‌سازی تعاون، مشابه تجربه‌ی موفق همیار پلیس، باید از دیستان آغاز شود. در مورد نظارت و دخالت دولت هم باید نظارت بر تعاونی‌ها، به اتحادیه‌ها و اتاق تعاون واگذار شود. البته این اتفاق در استان خراسان رضوی در حال شکل‌گیری است. بعلاوه مواردی وجود دارد که در بین خود تعاونی‌ها هم، آن‌ها وفاق و همکاری و تعاون شکل نمی‌گیرد.

یکی از مهمترین فرصت‌های توسعه بخش تعاون، واگذاری بنگاه‌های دولتی است. سیاست‌های اصل ۴۴ اولویت‌هایی برای بخش تعاونی در واگذاری‌ها قائل شده است. اما سهم بخش تعاون در این فرایند بسیار ناچیز است. عده‌ای این امر را ناشی از عدم توانایی بخش تعاون در اداره بنگاه‌های بزرگ اقتصادی می‌دانند. برخی کارشناسان هم معتقدند که دست‌های پنهانی در دستگاه‌های اجرایی، مانع اجرای صحیح واگذاری‌ها می‌شوند. از بیانات رهبری هم این طور بر می‌آید که جریانی در این فرایند دخیل است که آن را از روند خودش منحرف می‌کند. جناب آقای رضویان، نظر شما چیست؟

رضویان: یک مشکل در واگذاری بنگاه‌های بزرگ اقتصادی به تعاونی‌ها این است که علاوه بر این، تعداد زیادی شرکت تعاونی در کشور فعال‌اند، ولی همین تعاونی‌های بزرگ هم حتی حاضر به انجام فعالیت‌های کلان اقتصادی نیستند و منتظر اقدامات حمایتی دولت‌اند. مثلاً تعاونی‌های توزیعی برای ایجاد

سال دفاع مقدس افتاد و مادر تاریخ سرافراز شدیم.

نظر برخی کارشناسان این است که یکی از دلایل عدم رغبت مردم به تعاونی‌ها، میزان ورود بیش از اندازه دولت یا دخالت‌های دولتی در حوزه تعاون است. نظر شما چیست؟

قاسمی: یکی از دلایل توسعه نیافتگی بخش تعاون، تدوین قانون تعاون بانگه دولتی و در نتیجه، دخالت بیش از اندازه بخش دولت در بخش تعاون است. قوانین این بخش دست و پاگیر، حجیم و نیازمند تفسیرهای متعدد است. به نظر من، تابلار اجرایی بخش تعاون بر دوش اعضای تعاونی‌ها قرار نگیرد، و بخش دولتی بر بستر سازی بر فعالیت مردم متمرکز نشود، تحولات جدی را در این بخش شاهد نخواهیم بود.

رضویان راد: بخش تعاون در کشور ما مشکلاتی دارد. این مشکلات ناشی از عدم وجود توانایی‌های لازم در بخش تعاون است. در آموزه‌های دینی به تعاون و کار جمعی توجه زیادی صورت گرفته است. اما عدم پایبندی عملی به این اعتقادات، مانع از ظهور تعاون در عرصه‌های مختلف شده است. بخش تعاونی از ابتدای کار در کشور ما به شکل ناقص متولد شده است. یعنی دولت از اقتصاد تعاونی به عنوان یک وسیله برای افزایش نظارت بر بخش غیر دولتی استفاده کرده است و هدفش فراهم کردن فرصت برای فعالیت این بخش نبوده است. در واگذاری‌های بنگاه‌های دولتی همین اتفاق افتاده است و دولت سعی می‌کند تصدی‌گری‌اش را حفظ کند. در بخش تعاون نیز دولت سرمایه‌گذاری شایسته‌ای نکرده است. اما در انتخاب هیئت مدیره

جوادر رضویان:
بخش تعاونی
از ابتدای کار
در کشور
ما به شکل
ناقص متولد
شده است.
یعنی دولت از
اقتصاد تعاونی
به عنوان یک
وسيله برای
افزایش نظارت
بر بخش غیر
دولتی استفاده
کرده است

برخی کارشناسان معتقدند که بخش از مشکلات تعاون، ناشی از عدم توسعه فرهنگ تعاون در کشور است. از یک سو مردم آن اعتماد و مشارکتی که بایستی در بخش تعاون داشته باشند را ندارند و بخش تعاون را بعضاً بخشی دولتی می‌دانند، از سوی دیگر برخی مسئولین اعتماد و اعتبار شایسته‌ای را برای بخش تعاون قائل نیستند. جناب آقای قاسمی شما علت را در چه می‌دانید و چه پیشنهادی برای فرهنگ‌سازی در این زمینه دارید؟

قاسمی: مسلماً یکی از چالش‌های بخش تعاون همین موضوع است. در دیدگاه دینی و فرهنگ ملی ما بر کار جمعی شده تأکید شده است. ولی اینکه چه عواملی باعث کاهش این روحیه شده، موضوعی است که باید به آن پرداخت. متأسفانه باور کار تعاونی در مردم مضعیف است و مسئولین نیز توجه کمتر به آن توجه دارند. یک دلیلش عدم توجه همه‌جانبه به این بخش است. تجربه‌ی تعاونی‌های توزیعی در دوران جنگ، تعاونی‌های مسکن، حمل و نقل و .. از جمله تجربه‌های خوب تعاون در کشور است. ولی باز هم باور مثبتی به تعاونی شکل نگرفته است.

برای فرهنگ‌سازی در این زمینه باید از دوره‌ی پیش‌دبستانی تا دانشگاه، در بطن آموزش‌ها، بر تعاون به عنوان یک ضرورت زندگی جمعی تأکید شود. اگر ما نتوانستیم در امور اقتصادی همه مردم را در صحنه بیاوریم همان اتفاقی می‌افتد که در جهاد هشت

اما ساز و کار این فرآیند در قانون دیده نشده است. در يك مجمع عمومی برای تعاونی با صد هزار عضو، باید با قوانین قبلی ۳۳ هزار نفر شرکت بکنند، که این به سختی ممکن است. بعلاوه اگر در خصوصی سازی بگویند که تعاونی ها در قیاس با بخش خصوصی، در شرایط مساوی و برابر هستند یا اولویت دارند، این يك دروغ است. هیچ وقت يك تعاونی با يك بخش خصوصی در خصوصی سازی شرایط مساوی نداشته است. سازمان خصوصی سازی هم چنین نگاهی ندارد.

رضویان راد: در واگذاری اصل ۴۴ آمده که دولت موظف است که اتحادیه ها و شرکت های تعاونی و اتاق های تعاون را با کمک های بلاعوض و آموزش های لازم بتوانند کند و بعداً واگذاری صورت گیرد. مثلاً همین شرکت تعاونی فراگیر خراسان رضوی، مجموعه ای از مجرب ترین افراد است. بیست هزار از اعضای آن، دانشجویان فارغ التحصیل دانشگاه هستند و برای تمام بنگاه های بزرگ دولتی که قابل واگذاری است، طرح و برنامه دارند. ولی دولت از واگذاری به این تعاونی طرفه می روند. پس اگر تعاونی توانمندی هم وجود داشته باشد، باز هم نمی تواند اقدام کند. مثل آنچه در واگذاری مخابرات رخ داد. بنابراین تعاونی ها نباید منتظر این تسهیلات بمانند. بلکه باید از امکانات و ظرفیت های خودشان استفاده کنند و فعالیت کنند.

آیا اتاق تعاون و اداره کل تعاون برای رفع موانع حضور تعاونی ها در واگذاری بنگاه های دولتی فعالیتی صورت داده اند؟

رضویان راد: هیچ مقامی در کشور مرتبط با این موضوع نیست که به او مراجعه کرده باشیم. این کار را هم اتاق تعاون و هم اداره کل تعاون به قوت پیگیری کرده اند.

قاسمی: حتی غیر مستقیم با شخص رئیس محترم جمهور هم در این خصوص طرح بحث شده است. استاندار، امام جمعه، نمایندگان استان و... همه در جریان قرار گرفته اند. اما آن طور که باید، به این موضوع توجه نشده است. مشکل شاید این باشد که برخی مسئولین فرقی بین يك جمعیت صد هزار نفری که می توانند ظرف شش ماه صد میلیارد تومان پول فراهم بکنند را با يك شرکت خصوصی سه نفره قائل نیستند. تا این نگاه در

بین مدیران ما به وجود نیاید، این تعاونی ها هیچ ارزشی پیدا نمی کنند و به جایی نمی رسند.

به نظر شما، این مانع در کدام قسمت، کدام سازمان یا نهاد وجود دارد؟

رضویان راد: در مورد واگذاری ها، حرف ها و مصاحبه ها و گزارش های خوبی ارائه شده است. اما مثلاً آیا سواالی از رئیس جمهور یا وزیر در این خصوص از سوی مجلس طرح شده است؟ به نظر من سازمان خصوصی سازی رویکرد و آمادگی اجرای واگذاری ها ندارد. در بحث سهام عدالت، تنها وظیفه تعاونی ها این است که بر گه سهام را که دولت صادر می کند، به دست صاحبان آن برساند. سودی هم اگر واریز شد، توزیع کند. ولی مدیریت این سرمایه ها به شرکت های سرمایه گذاری، که صد درصد در اختیار همان خصوصی سازی، واگذار شده است. در اخبار شنیدیم که نمایندگان می خواهند سواالی را در مورد زمان پرداخت سود سهام عدالت از مسئولین بپرسند. اینها بحث های انحرافی است. موضوع اصلی در سهام عدالت عدم واگذاری مدیریت بخش های دولتی است، نه پرداخت سهام یا انتقال مالکیت. به نظر می رسد نه در مجلس، نه در دولت و نه حتی در قوه قضاییه، اراده جدی برای پیگیری و واگذاری ها وجود ندارد.

قاسمی: به نظر من مجلس باید پشت سر قانونی که خودش مصوب کرده است، محکم بایستد و از دولت مطالبه بکند. مجلس در رأس امور و ناظر عالی این مملکت است. صرفاً به ارائه گزارش اکتفا نشود. واقعاً اگر گره کار در دستگاه اجرایی است، به دولت کمک بکنند و آن را بر طرف کنند. این خواسته مقام معظم رهبری است. حداقل دو سوم از مفاهیم اصل ۴۴ در مورد تعاون است. برای احیای بخش تعاون مجلس یکبار دیگر باید از خودش بپرسد که چکار کرده؟ آیا قوانینی مقرر کرده عملیاتی شده است؟ آیا لازم است تجدید نظری در قوانین صورت گیرد؟

آذری: به نظر من دولت و مجلس در برخی مسائل با هم هماهنگ نیستند. یعنی گاهی وقت ها دولت می خواهد يك کاری انجام بدهد، مجلس مانع می شود. بعلاوه به نظر می رسد که نظارت موثری بر واگذاری ها صورت نمی گیرد.

نوبخت: بحث خصوصی سازی از دوره ریاست جمهوری آقای رفسنجانی شروع شد. حرکت هایی که انجام شد، سروصدایش بیشتر از منافع اش بود. این مسئله بلا تکلیف بود که بر می گردد به نکته ای که مقام معظم رهبری فرمودند که مقاومت ها کم شده است. در کشوری که خصوصی سازی آغاز شده است، یعنی مسئولین آن کشور به این امر اعتقاد داشتند. مثلاً در انگلستان برای اینکه این خصوصی سازی اتفاق بیفتد، یکسری از واحدهای ناموفق را موفق کردند و به سوددهی رساندند بعد به بخش خصوصی

واگذار کردند. در حالی که در ایران در مورد واگذاری واحدهای سودده دولتی جبهه گیری و مقاومت وجود دارد. باید يك عزمی در همه قوا برای تحقق خصوصی سازی صورت بگیرد. در آن طرف، من معتقدم که در تعاونی های مثل فراگیر نباید صرفاً منتظر حمایت دولت بود. ما نباید از قدرت مردمی در تعاونی ها غافل شویم. اگر ۱۰۷ هزار عضو تعاونی از مدیران خود حمایت کنند و با همان سرمایه خودشان پای کار بیایند، من فکر نمی کنم هیچ قدرتی نتواند در مقابل این جمعیت ایستادگی بکند.

رضویان راد: البته این چنین کاری اتفاق افتاده است. مثلاً يك شرکت تعاونی با ۶۰ هزار عضو در مناقصه مخابرات شرکت کرد برنده هم شد و قسط اولش را هم پرداخت کرد. ولی باز در واگذاری ها دولت به شرکت های شبه دولتی بیشتر اعتقاد دارد.

نقی زاده: ببینید، این عین دستور مقام معظم رهبری است. در اولین بند الزامات واگذاری آمده است: توانمندسازی بخش های خصوصی و تعاونی برای ایفای فعالیت های گسترده و اداره بنگاه های اقتصادی بزرگ. یعنی یکی از وظایف دولت این است که برای توانمندسازی شرکت تعاونی فراگیر ملی گام بردارد. اینکه درست نیست که تعاونی های فراگیر دنبال کار های کوچک باشند، تا بعد دولت کار های بزرگ را به آنها بدهد. در هیچ جای سیاست ها به این مطلب اشاره نشده است. بعلاوه مقام معظم رهبری اشاره کردند که باید هشتاد درصد از سهام بانک های دولتی مشمول صدر اصل ۴۴ و بنگاه های دولتی به بخش خصوصی و شرکت های تعاونی واگذار شود. فرموده اند بخش های خصوصی و شرکت های تعاونی. اگر در مورد تعاونی های بزرگ مثل تعاونی فراگیر ملی از ابعاد کوچک صحبت کنیم، شاکله موضوع را به هم زده ایم. این يك انحراف است و به لحاظ اقتصادی مردود است. از تعاونی با ۱۰۷ هزار نفر عضو نمی شود انتظار داشت که مثلاً يك تاکسی تلفنی بزند. امروز وقتی ما می خواهیم به عنوان شرکت تعاونی فراگیر، یک شرکت دولتی را از مجاری قانونی بخریم، همه ی آن را به ما نمی فروشند. می گویند ما قسمتی از آن را به بخش خصوصی و قسمت دیگر را به شما می فروشیم و بعد شما بروید سهم آن شرکت خصوصی را بخرید. در حالی که این روند در دنیا به شکل دیگری می افتد و در واگذاری بنگاه های دولتی، سعی می کنند آن را به جای چند مجموعه خرد، به یک مجموعه بزرگ بفروشند.

رضویان راد: اعتقاد من بر این است که مقام معظم رهبری همیشه افق های بسیار دوری نظر داشته اند. در واگذاری های اصل ۴۴ شما ملاحظه می کنید که وقتی این موضوع مطرح شد، بعضی ها تعبیر انقلاب را برای آن به کار بردند. شاه بیت اصل ۴۴ کاهش تصدی گری دولت بود. کاهش تصدی گری دولت به معنای

واگذاری قدرت اقتصادی است و این خیلی سخت است. به اعتقاد من هم مجلس هم رسانه ها، باید علی الدوام این مطالبه را از دولت داشته باشند. مقام معظم رهبری در بحث ستاد امر به معروف و نهی از منکر فرموده بودند که کافیسست که هر کار بدی که هر کس می بیند، فقط بگوید که فلانی اینکار را انجام نده، این کار زشت است، با همین تعابیری که بگوییم، خود به خود آن کار بد ترک می شود. حالا اگر ما بگوییم که بزرگترین جهاد اقتصادی در اجرای اصل ۴۴ اتفاق می افتد و این مطلب مدام به مجلس و دولت یادآوری شود، حتماً نتیجه بخش خواهد بود.

موضوع دیگر، بحث رویکرد دولت به جایگاه تعاون در اقتصاد است. بر خسی معتقدند که نگاه دولت به تعاون، نگاهی بخشی است و معتقدند که رویکرد دولت باید متوجه نقش تعاون در همه حوزه های اقتصاد باشد. یعنی وزارت تعاون در تعامل با سایر وزارت خانه ها بتواند فرصت ها و چالش های مشترک عوامل اقتصادی و در واقع زمینه های شکل گیری فعالیت تعاونی را شناسایی کرده و به تشکیل تعاونی در آن حوزه کمک کند. یا در مواردی که دولت به سرمایه گذاری کلان نیاز دارد، یا در بسیاری مناطق دولت برای زیر ساخت های کلیدی آن منطقه دنبال سرمایه گذار کلان می گردد. در حالی که زمینه این سرمایه گذاری و حتی مدیریت آن در بخش تعاون وجود دارد. جناب آقای قاسمی، نظر شما در این خصوص چیست؟

قاسمی: تفاهم نامه هایی در حال اجرایی شدن است. البته تفاهم نامه ها به گونه ای است که طرفین تفاهم نامه هر دو وظایفی دارند و باید به آن عمل کنند تا کار انجام شود. امیدواریم این کار سرعت بگیرد. مثلاً در بحث میراث فرهنگی، در بخش کشاورزی هم همین طور، کار هایی صورت گرفته است.

ولی عملاً در حوزه صنعت یا کشاورزی، فعالیت تعاونی جدی دیده نمی شود.

قاسمی: فرمایش شما را قبول دارم و متأسفانه این یکی از نواقص کار است. ما باید خودمان را آماده بکنیم تا از جهات مختلف بتوانیم در میدان عمل، شرکت های بزرگ تعاونی را در رشته های مختلف تشکیل بدهیم. بستر های این کار در حال شکل گیری است.

جناب آقای رضویان، آیا اتاق هم به این مباحث ورود پیدا کرده است؟

رضویان راد: فعالیت هایی در قالب برنامه های ترویجی در حال انجام است. یعنی اداره تعاون با همکاری اتاق و اتحادیه های شرکت های تعاونی برنامه های ترویجی را اجرا کرده است. در مقوله آموزش و فرصت سازی و معرفی الگوهای موفق این اتفاق افتاده است. اما اگر کسی

حسن قاسمی:
به نظر من مجلس باید پشت سر قانونی که خودش مصوب کرده است، محکم بایستد و از دولت مطالبه بکند. مجلس در رأس امور و ناظر عالی این مملکت است. صرفاً به ارائه گزارش اکتفا نشود. واقعاً اگر گره کار در دستگاه اجرایی است، به دولت کمک بکنند و آن را بر طرف کنند.

بخواد تعاونی ایجاد کند، باید مزایای بخش تعاون برای او بیشتر از بخش خصوصی و دولتی باشد. مثلاً الان تمام شرکت های خصوصی بزرگ و کوچک و شرکت های دولتی برای انجام فعالیت اقتصادی الزاماً باید عضو اتاق بازرگانی باشند. در حالی که به شرکت های بزرگ دولتی مثل مجتمع های فولاد و سیمان اجازه عضویت در اتاق تعاون داده نمی شود. اگر امتیازات بخش تعاون را پررنگ می کردیم و معافیت های و تخفیف های بیمه ای، تسهیلات بانکی و سایر مزایایی که قانون برای تعاون دیده است، عملی می شد، شاید این گرایش به تعاون ایجاد می شد. اما الان سازو کار امتیازاتی که برای بخش تعاون پیش بینی شده است، در ادارات دولتی وجود ندارد. مثلاً در تمام هیئت های حل اختلاف تامین اجتماعی، اعضای از اتاق بازرگانی وجود دارد، اما نماینده ای از اتاق تعاون عضو نیست. در اداره مالیات همین طور. یعنی در مجامع فرصت سازی و تصمیم گیری، حضور اتاق تعاون پیش بینی نشده است.

یعنی به نظر شما نفس تشکیل تعاونی، بدون حمایت های دولتی، نمی تواند به قدر کافی سودآور و جذاب باشد و حتماً باید حمایت دولتی در کار باشد تا افراد به تشکیل تعاونی ترغیب شوند؟

رضویان راد: ببینید، من زمانی می توانم بروم مثلاً شهرک فناوری را دور یک میز جمع کنم و آنها را به کار تعاونی ترغیب کنم که بتوانم مزایای این بخش را به آنها نشان بدهم. بنابراین زمانی این تفاهم نامه ها عملیاتی می شود که آن مزایای پیش بینی شده در قانون ماهیت اجرایی پیدا کند. بسیاری از مزایا و مشوق های پیش بینی شده در قانون در خصوص بخش تعاون، در حال حاضر اجرایی نمی شود.

آذری: یک تعاونی مثلاً برای واردات، ۲۵ درصد مالیات می دهد و ۴ درصد سهم تعاون است. یعنی حدود ۲۹ درصد باید پرداخت کند. در حالی که بخش خصوصی علاوه بر امکان استفاده از معافیت های مالیاتی، می تواند هر روز از کارت بازرگانی یک نفر استفاده کند و همین مبالغ را هم نپردازد. بنابراین مزایای بخش تعاون، آنقدر جذاب نیست که به تشکیل تعاونی بینجامد.

بحث بعدی بحث بانک توسعه تعاون است. همه ما معتقدیم که یکی از ملزومات توسعه تعاون، تسهیل تعاملات این بخش با نظام بانکی و پولی کشور است. اهمیت این مطلب به حدی بوده که دولت علیرغم فشارها برای کوچک سازی، بانکی را برای بخش تعاون تاسیس کرد است. جناب آقای رضویان، نظرتان در مورد بانک توسعه تعاون چیست؟ بخش تعاون چه انتظاراتی از بانک تخصصی تعاون دارد؟

رضویان راد: بانک تعاون در ابتدا به شکل صندوق تعاون بوده است. قرار بر این بود که این صندوق چالش هایی که بانک های عمومی دارند را کنار بگذارد و با یک شرایط مناسب تری از تعاونی ها پشتیبانی بکند. اما این صندوق برای تبدیل شدن به بانک باید بسیاری از قوانین و مقررات بانک مرکزی را می پذیرفت. بنابراین اگر به بانک توسعه تعاون مراجعه کنیم، همان حرف هایی را به ما می زند که سایر بانک ها می گویند. بخش دیگر موضوع هم در این است که تعاونی ها، سال ها با بانک های دیگر کار کرده اند و در آن بانک ها اعتبار و جایگاه کسب کرده اند. این اعتبار را نمی شود به بانک دیگری مثل توسعه تعاون انتقال داد. مطلب دیگر این است که این بانک هنوز شناخت درستی از بخش تعاون ندارد. بنابراین توقع ما این است که این بانک حداقل همان خدماتی را به ما عرضه کند که سایر بانک ها ارائه می دهند.

شریفیان: به نظر، اولین مشکلی که تعاونی ها با سیستم بانکی دارند بحث وثیقه ملکی است. این موضوع در صندوق حمایت ملکی دنبال شده است و به زودی نماینده آن در استان مستقر می شود و این صندوق تا یک و نیم میلیارد تومان می تواند ضمانت نامه صادر کند. حتی بخش تعاون اگر بخواهد از سایر بانک ها هم تسهیلات دریافت کند، این ضمانت نامه برای آنها صادر می شود. در مورد تفاوت های بانک توسعه تعاون هم باید به چند مورد اشاره کرد. اولین تفاوت در مدت سپرده سرمایه گذاری است. در مورد تعاونی ها این زمان یک سوم حالتی است که افراد بخواهند مستقیماً خودشان سپرده گذاری کنند. تفاوت دیگر در مدت واگذاری است. در بانک توسعه تعاون به طور مثال، الان تفاهم نامه ای ده ساله با سازمان جهاد کشاورزی منعقد شده است که چهار سال به آنها دوره تنفس داده شده است. یعنی دوره بازپرداخت این تسهیلات ده ساله است. این شکل تسهیلات را در هیچ جای سیستم بانکی نمی توانید ببینید. البته همکاری بیشتر مستلزم این است که بانک و تعاونی ها شناخت بیشتری نسبت به هم پیدا کنند. باید از طریق رسانه، سیستم بانکی و کمک دوستان شناخت بیشتر شود. یعنی بخش تعاون را به بانک معرفی کنیم و هم متقابلاً بانک به بخش تعاون معرفی بشود. یک فرق دیگر بانک توسعه این است

دارد، بیشتر در اینجا بحث سرعت مطرح است، اگر بشود سازو کاری تعریف کرد که اعتبارات به موقع داده شود، حتی اگر معادل بقیه بانک ها باشد، این می تواند بسیار راه گشا باشد. ما می توانیم تعاونی ها را به سمتی سوق بدهیم که به همان خوبی که با سایر بانک ها کار می کنند، با بانک خودشان نیز کار کنند. مانگران این هستند که موقعی که یک تعاونی نیاز به نقدینگی و کمک دارد، اینقدر در مسائل اداری و... کارش طولانی شود که دیگر کار از کار بگذرد. جناب آقای شریفیان، من آمادگی دارم که این کار را انجام بدهم. یعنی پل ارتباطی شما و تعاونی ها و اتحادیه ها بشوم و این تفاهم نامه را دنبال کنم و نقشی هم برای اتحادیه قائل می شوم از نظر بحث ضمانت ها که مشکل تعاونی ها هم حل بشود.

رضویان راد: تصور ذهنی شرکت های تعاونی و اتحادیه ها به غلط این است که بانک توسعه تعاون یک صندوقی است برای پول گرفتن. و به محض اینکه شما درخواست کنید، بگوید پول آماده است. بعلاوه بانک توسعه تعاون ضرورت دارد که روابط عمومی و ارتباطات خودش را با اتحادیه ها و شرکت های تعاونی تقویت کند. یعنی جلسات مختلفی را برگزار تا به شکل عملی مشکلات و مسائل خود را مطرح بکند و مشکلات تعاونی ها را بشنود.

بحث دیگری داریم در حوزه قانون تعاون. در فروردین امسال هم کلیات اصلاحیه قانون در مجلس رأی آورد و کمیسیون اصل ۴۴ بر روی این موضوع در حال کار کردن است. انتقادهایی به قانون فعلی می شود. گفته می شود این قانون برای تعاونی های بزرگ کارآمد نیست. و با گفته این که این قانون سرعت عمل تعاونی ها را در تصمیم گیری در حوزه اقتصاد می گیرد. یا گفته می شود به موجب این قانون دخالت های دولتی در بخش تعاون زیاد می شود. جناب آقای ملائکه به نظر شما مصادیق دخالت دولت در بخش تعاون چیست و نواقص قانون فعلی را چه در می بینید؟

ملائکه: با توجه به اوضاع و احوالی که ما در تعاونی هایمان داریم احساس می کنم که این قانون هر چند که نقاط ضعفی دارد، نقاط قوت زیادی هم دارد. منتهی به نظر من، شاید این قانون به درستی اجرا نشده است. در مورد دخالت دولت، ما تمام درگیری هایمان با اداره تعاون این بود که بحث نظارت را به اتحادیه ها

که بانک در تعامل با تعاونی ها، به هر قیمت دنبال وصول مطالبات خود نیست. یعنی اگر کسی نتوانست مطالباتش را پرداخت کند، ما یک دوره امهال می دهیم. باز هم اگر ببینیم که مشکل دارند، دوره دوم هم امهال می دهیم و به همین شکل. چون ما بیشتر دنبال تعامل با افراد هستیم.

قاسمی: بانک توسعه تعاون قسمتی از سیاست های کلی اصل ۴۴ است. تنهایی موردی که در اصل ۴۴ به دولت مجوز گسترش داده شده در بخش تعاون و آن هم مربوط به بانک توسعه تعاون است. طبق اساسنامه باید هفتاد درصد فعالیت این بانک مختص به بخش تعاون باشد که اخیراً این رقم به نود درصد رسیده است. ضمناً باید دقت کنیم که بانک توسعه تعاون، بانکی توسعه ای است. لذا سقف سودی که پرداخت می کند کاملاً محدود و حداقل است. از طرفی بخش تعاون هم باید توقع اش را متناسب با توان یک بانک نوپا در نظر بگیرد. سابقاً این بانک با یک سرمایه صد میلیاردی و به شکل صندوق بوده است. دولت هم در سال های بعد از تاسیس بانک، به دلایلی نتوانسته به تعهدات خودش برای افزایش سرمایه بانک عمل بکند. ولی نظر من این است که اگر همه اعضا و تعاونی ها ارتباط حسنه ای با بانک داشته باشند، و اصلاً اگر دولت هم کمک نکند، خود به خود چرخه بانک فعال می شود و حمایت های بسیار خوبی می تواند از تعاونی ها داشته باشد. در اینجا هم خواهش می کنم که همه تعاونی ها به بانک توسعه تعاون اعتماد بکنند و بانک توسعه تعاون را متعلق به خودشان بدانند.

ملائکه: بانک توسعه تعاون متعلق به بخش تعاون است. اگر ما این را فراموش کنیم فقط توقع داشته باشیم که بانک توسعه تعاون به ما تسهیلات بدهد این امکان پذیر نیست. لذا بیشترین سرمایه گذاری در این بانک باید توسط خود شرکت های تعاونی صورت گیرد و اینها لازم و ملزوم همدیگر است. البته تعاونی ها هم از نقدینگی های بالایی برخوردار نیستند. به نظر من اگر یک طرح جامع از طرف بانک توسعه تعاون اتفاق بیفتد و ضمانتی باشد برای تعاونی هایی که سرمایه شان را از سایر بانک ها برداشت کنند و به بانک توسعه تعاون انتقال دهند، این اتفاق ممکن است بیفتد.

شریفیان: ما انتظار داریم یک ارتباط دو طرفه ای بین تعاونی ها و بانک شکل بگیرد. اگر تعاونی ها نیازی به سرمایه داشتند، به ما مراجعه کنند. اگر هم یک روزی پولی داشتند، باز هم به ما مراجعه کنند. ولی متأسفانه می بینیم که تعاونی ها از تسهیلات بانک توسعه تعاون استفاده می کنند، ولی در یک بانک دیگر سرمایه گذاری می کنند.

نویخت: وقتی یک بنگاه اقتصادی نیاز به نقدینگی

حسین شریفیان: در بانک توسعه تعاون به طور مثال، الان تفاهم نامه ای ده ساله با سازمان جهاد کشاورزی منعقد شده است که چهار سال به آنها دوره تنفس داده شده است. یعنی دوره بازپرداخت این تسهیلات ده ساله است. این شکل تسهیلات را در هیچ جای سیستم بانکی نمی توانید ببینید

واگذار کنند. وقتی این نظارت توسط خود اتحادیه انجام بشود دیگر بحث دخالت دولتی در بخش خصوصی مطرح نخواهد شد. ضمن اینکه قوانین نظارتی هم خیلی کارآمد و موثرتر اجرا خواهد شد. الان بیشتر این مشکلات ناشی از عدم اجرای این قوانین است، نه ضعف در قوانین. یعنی ما احساس می‌کنیم یک سری از قوانین مورد نظارت و پیگیری قرار نمی‌گیرند. یکسری مواردی هم در قانون هست که باید بررسی شود. مثلاً مشکلات برگزاری مجامع و بحث اعضاء هیئت مدیره و کوتاه بودن مدت زمان فعالیت آنها. با واگذاری نظارت به اتحادیه‌ها این مشکلات هم مرتفع می‌شود. بحث دیگر این است که به هر حال قسمتی از باور مردم در مورد تعاون با توجه به سرمایه‌گذاری‌هایی که انجام داده‌اند شکل می‌گیرد. مثلاً مردم بیست‌پنجاه سال پیش در یک تعاونی سرمایه‌گذاری کرده‌اند.

اما نتیجه خوبی از این سرمایه‌گذاری‌ها ندیده‌اند. در صورتی که سرمایه‌هایشان نتیجه داشته است. اما این نتایج به اطلاع مردم نرسیده است. علت آن است که متأسفانه تعاونی‌ها فرآیند تجدید ارزیابی را انجام نمی‌دهند. در فرآیند تجدید ارزیابی، ارزش سهام تعاونی مجدداً با توجه به توسعه‌های صورت گرفته ارزیابی می‌شود و بدیهی است که با توسعه تعاونی، ارزش هر سهم افزایش می‌یابد. اما چون فرآیند تجدید ارزیابی در تعاونی‌ها صورت نگرفته است، الان هر کسی اگر بخواهد از تعاونی بیرون برود، باید همان سرمایه بیست سال پیش را بگیرد و برود. در حالی که اگر تجدید ارزیابی صورت بگیرد، این رقم تا چند برابر افزایش می‌یابد.

نوبخت: به نظر من اصلاح قوانین یک چیز خیلی طبیعی است و در تمام بخش‌ها این اتفاق می‌افتد. شما گاهی می‌بینید قانون اساسی ممالک بعد از چندین سال تجدید نظر می‌شود، این را نباید نقطه منفی برای قانون بدانیم. منتهی من پیشنهاداتی را در این زمینه دارم، چیزی که می‌تواند بخش تعاون را بیش از پیش پویا کند حضور اشخاص موثر در تعاونی است. کلاً در تعاونی‌ها سیستم عضو سالیاری حاکم است. تعاونی بیشتر بر مدار عضو می‌گردد تا بر مدار سرمایه. قوانین بخش تعاون هم قوانین عضو مدار است نه سرمایه مدار. بنابراین اگر ما بتوانیم محیط تشکیل تعاونی‌ها را محیط بهداشتی بکنیم، و اقدامات پیشگیرانه‌ای را انجام بدهیم که به طور کلی عناصر سالم وارد این محیط بشوند، باعث شکوفایی بخش تعاون می‌شویم. خود من شدیداً معتقدم که دولت نباید در بخش تعاون دخالت کند. ولی در این مدتی که کار کردم، به این نتیجه رسیدم که غربالگری بسیار موثر و مفید است. در رابطه با مدیران تعاونی‌ها، در خیلی از تعاونی‌ها غربالگری صورت می‌گرفته و این غربالگری خیلی موثر بوده و سبب

روی کار آمدن مدیران صالح و شایسته بر روی کار شده است.

بنابر این قوانین در مواردی که بحث سرمایه‌گذاری، بحث مسائل محیطی تعاونی‌ها مطرح است، واقعاً استقلال عمل خوبی به تعاونی‌ها داده است. ماده ۷ قانون تعاون هم همین را می‌گوید که تعاونی‌ها مستقل هستند. این استقلال به عنوان محور اصلی باید وجود داشته باشد، ولی در آن طرف موضوع افراد زیادی هستند که به تعاونی‌ها اعتماد می‌کنند و سرنوشت دارایی خودشان را در اختیار یک گروه ممتازی به عنوان رهبران و مدیران تعاونی قرار می‌دهند و لازم است که این مدیران افراد قابل اعتماد و شناخته شده‌ای باشند. به نظر من بد نیست که کمیسیون‌هایی برای این موضوع وجود داشته باشد. ضمن اینکه لزومی ندارد این کمیسیون‌ها حتماً دولتی باشد. بلکه خود اتاق تعاون و یا اتحادیه‌ها می‌توانند نقش جدی داشته باشند. در اصلاح قانون باید این موضوع به خوبی لحاظ شود.

رضویان راد: خوشبختانه یا متأسفانه در کشور ما به مجریان قانون این اختیار داده شده است که حداکثر انعطاف را در اجرای قانون داشته باشند. اما مادر استان خراسان رضوی به هیچ وجه چنین نقدی را در بحث دخالت دولت در امور تعاونی‌ها، نداریم. چون مدیر کل تعاون و اتاق تعاون همسو هستند و دو طرف نسبت به اینکه کار باید به مردم واگذار شود عملاً اعتقاد دارند. می‌خواهم بگویم که نظام ارزشیابی دولت باید به سمت و سویی برود که اگر کسی تخلف کرد، به معنای عام و خاص جلوی آن را بگیرند. ما اصرار داریم دولت محترم و آقای قاسمی به عنوان مدیر کل تعاون، تصدی‌گری در حوزه‌ی تعاونی‌ها را به اتحادیه‌های شرکت‌های تعاونی واگذار کنند و خودشان نظارت‌شان را جامع‌تر نکنند. و گرنه به نظر من رشد تعاونی‌ها در کشور به این دلیل بوده است که این دخالت‌های دولت باعث اعتماد سازی در بین مردم شده است.

قاسمی: مدتها پیش هم خدمت وزیر محترم این نکته را عرض کردم. نگاه بنده این است که از برای رشد و تعالی بخش تعاون، اصل اتحادیه محور باید مورد نظر قانونگذار قرار بگیرد. این نکته را هم باید لحاظ کنیم که به سمت تدوین قوانینی که جلوی افراد کاسب کار را هم در بخش تعاونی بگیرد، حرکت کنیم. کار قانون گذار باید با محوریت اتحادیه‌ها سامان بگیرد. بعلاوه به گونه‌ای در قوانین تجدید نظر بشود که بهر شکل ممکن جلوی افراد کاسب کار و کسانی که با باند بازی و رابطه بازی در بخش

تعاون لانه می‌کنند، گرفته شود. در عین حال در برنامه پنجم به دولت تکلیف شده که وزارت تعاون به سمت تدوین آیین‌نامه‌ای برود که تصدی خودش را به بخش غیر دولتی واگذار بکند. یعنی اتاق تعاون، تعاونی‌ها و اتحادیه‌ها. نمی‌خواهیم بگوییم که سراسر این قانون نقص است. نه چنین چیزی نیست. نقاط مثبت بسیار هم دارد. اما برای ایجاد فضای جدید باید حتماً در قوانین تجدید نظر صورت بگیرد.

بخش عمده‌ای از قوانین باید برداشته بشود و یک قانون روان، و یک فضای فعال که بخش تعاون در این فضا بتواند خودش را نشان بدهد، ترسیم شود. بهترین آن هم این است که دولت همه امور تصدی‌گری‌هایش را کوچک کند و همه را به بخش غیر دولتی در بخش تعاون واگذار کند. محور آن هم اتحادیه‌ها باشند. اگر اتحادیه‌ها قوی به عنوان محور تعاون شکل بگیرند، اتاق‌های تعاون قوی خواهیم داشت. برای اینکه اتحادیه‌ها اتاق را به وجود می‌آورند. خود اتحادیه‌ها باید ناظری داشته باشند. بهترین ناظر آنها اتاق‌های تعاون است. لذا رأس بخش غیر دولتی در بخش تعاون اتاق تعاون است و بعد اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها. آن جایگاهی که باید نظارت بکند تا افراد کاسب کار به بخش تعاون ورود پیدا نکنند هم همان کمیسیونی است که آقای مهندس نوبخت اشاره کردند.

ابراهیمی نیک: قانونگذار یکسری قوانین کلی را برای بخش تعاون اعلام می‌کند. مثلاً می‌گوید وزارت تعاون آیین‌نامه اجرایی را تدوین و برای تصویب به هیئت دولت ارسال کند. خوب در اینجا وزارت تعاون از طرف قوه مقننه مسئولیت دارد که آن آیین‌نامه یا دستورالعمل را به نحوی تدوین بکند که روان سازی در فرآیندها صورت بگیرد. اما این کار صورت نمی‌گیرد. مثلاً برگزاری مجامع عمومی دو مرحله‌ای برای تعاونی‌های بزرگ میلیونی یا صد هزار نفری خیلی هزینه‌بردار است. فرض کنید با این همه هزینه نمایندگان انتخاب بشوند که عمر نمایندگی آنها تنها یک دوره است. موضوع بعد این است که در ماده ۱۳۵ قانون اجرای سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی می‌گوید: از ترکیب شرکت‌های تعاونی سهام عدالت، شرکت سرمایه‌گذاری به صورت سهامی تعیین می‌شود. اما قانونگذار مشخص نکرده است که چه نوع شرکت سهامی را مد نظر دارد. تعاونی سهام عام یا شرکت سهام عام. همین موضوع الان محل اختلاف است.

یا در قانونی دیگر می‌گویند دولت موظف است برای پذیرفته شدن این نوع تعاونی‌ها در بازار بورس و اوراق بهادار کمک‌های لازم را انجام بدهد. بعد در عمل مسئولین اجرایی می‌گویند که نرم افزار بازار بورس قدیمی است و در این نرم افزار تعاونی‌های سهامی عام تعریف نشده است! این را بهانه قرار می‌دهند و از ورود تعاونی‌های سهامی عام به بازار بورس ممانعت می‌کنند. باید همزمان با تدوین قوانین، الزامات اجرای آن هم در نظر گرفته شود. مثلاً اگر در قانون، ورود تعاونی‌ها به بورس پیش بینی شده است، الزاماتی را قرار بدهند

برای سازمان‌های شبه دولتی مثل سازمان خصوصی سازی، سازمان اوراق و بورس بهادار که اینها هم نرم افزارهای خودشان را مطابق با قوانین اصل ۴۴ قانون اساسی اصلاح بکنند.

جناب آقای رضویان، آیا تدوین اصلاحیه‌ی قانون تعاون با مشارکت اتاق‌های تعاون صورت گرفته است؟

رضویان راد: متأسفانه خیر. یکی دیگر از ضعف‌هایی که الان وجود دارد، بر خوردهای سلیقه‌ای است که صورت می‌گیرد. نمایندگان استان در مجلس حداقل خودشان را موظف کند که از اتاق تعاون استان خراسان در مورد این اصلاحیه نظر خواهی کنند. برخی نمایندگان در سراسر کشور، بعد از اینکه رای آوردند، انتظار دارند مردم به آنها مراجعه کنند. در حالی که باید نمایندگان به دنبال جمع‌آوری رای و نظر مردم باشند. الان اتاق تعاون مرکزی در تهران این لایحه را بررسی کرده است. اما در این مورد از اتاق‌های استان‌ها نظر خواهی نشده است. باید به این نکته توجه کرد که کمیسیون‌های مختلف مجلس به طور مرتب با بخش‌های مختلف کشور در ارتباط هستند و از منابع مختلف اطلاعات دریافت می‌کنند تا بتوانند در تصمیم‌گیری‌های خود در مجلس به شکل موثر عمل کنند. اما کمیسیونی که تعاون را در مجلس دنبال می‌کند، چنین رفتاری را ندارد. لازم است که با اتاق‌های تعاون استان‌ها ارتباط داشته باشد و نظرات آنها را بشنود.

قاسمی: به نظر من اتاق تعاون مرکز باید تغییر اساسی داشته باشد. عرض کردم که ما اتحادیه‌های قدرتمندی نداریم و بعضی از اتحادیه‌های ما در کشور مرکز کاسب کاری بعضی از باند بوده و شده است. بنابر این اتاق تعاون تا به کنون اتاق تعاون قدری نبوده است و نتوانسته است بدنه کارشناسی توانمندی برای رشد تعاون جمع بکند. ترکیب اتاق موثر و کارآمد برای بهبود آینده‌ی بخش تعاون نبوده است. لذا می‌بینیم که همین الان اتاق مرکز به مسائل بسیار پیش پا افتاده، و مسائل بسیار دور از مسائل مورد نظر بخش می‌پردازد.

خودش را در یک فضای دیگری قرار داده است. لذا اتاق تعاون مرکز، به طور اساسی تغییر نکند و خودش را برای فضای جدید آماده نکند، امکان خودنمایی در بخش رانندار. بهترین راهش هم این است که وزارت تعاون به سمت واگذاری کار به اتحادیه‌ها پیش برود تا اتحادیه‌های ما قوت بگیرند و با مدیران قوی، اتاق تعاون خوبی را شکل بدهند. نکته دوم اینکه اصلاً اتاق تعاون هیچ ارتباطی با اتاق‌های تعاون استان‌ها ندارد.

در حالی که این تعامل باید به صورت مستمر باشد. بدنه کارشناسی اتاق تعاونی مرکز باید متشکل از کارشناسان استان‌ها باشد. اتاق‌های تعاون استان‌ها هم بدانند مشکل سایر اتاق‌های تعاون استان چیست. همه‌ی اتاق‌ها باید در اتاق‌های تعاونی مرکز جمع بشوند و آن‌را از جهت بدنه‌ی کارشناسی قوت ببخشند، تا اتاق تعاون بتواند در کل کشور نقش آفرینی داشته باشد.

ابراهیمی نیک:
آنچه قطعی است این است که بانک هیچ‌گاه در زیان مشارکت نکرده است. شاید منطق پشت این قضیه این باشد که بانک خودش عامل کار نیست و در قراردادی که با عامل بسته می‌شود این زیان متوجه عامل می‌گردد و نه بانک

جمع بندی:

در ابتدای این جلسه، پیامدهای ناشی از عدم توسعه فرهنگ تعاون در کشور مورد نقد و بررسی قرار گرفت. در این خصوص جناب آقای قاسمی عدم وجود آموزشهای کافی در زمینه تعاون را در مقاطع آموزشی از مهمترین عوامل عدم توسعه فرهنگ تعاون دانستند و سایر حضار ضمن تأیید این نظر بر ضرورت برنامه ریزی در این خصوص تأکید نمودند. دخالتهای دولتی در بخش تعاون نیز یکی دیگر از مسائل مطروحه در این هم اندیشی است. تدوین قوانین دست و پاگیر و حجیم در بخش تعاون و عدم همفکری و مشاوره کت تعاونی ها در فرآیند تدوین و نیز عدم تمایل بدنه دولت به توسعه سایر بخشهای اقتصادی

از جمله مهمترین دلایل دخالتهای دولتی در بخش تعاون شناخته شد. در این مورد جناب آقای رضویان ضمن اشاره به سابقه ی بکارگیری تعاونی ها از سوی دولت، به نگاه ابزاری دولت به بخش تعاون اشاره کردند و بر ضرورت تغییر این دیدگاه تأکید نمودند. اصل ۴۴ قانون اساسی و واگذاری مالکیت و مدیریت دولتی به بخش غیر دولتی نیز یکی دیگر از موضوعات این جلسه بود. جناب آقای رضویان بر ضرورت عدم چشم داشت به حمایت های دولتی تأکید نمودند. اما سایر حضار نظرات دیگری را در این خصوص مطرح نمودند. جناب آقای قاسمی از حضور تعاون در واگذاری بخش دولتی به عنوان ضرورت اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ یاد کرده و با تأکید بر ماموریت

تعاونی های فراگیر ملی، ورود این تعاونی ها به عرصه ی خصوصی را از مهمترین دلایل ایجاد آنها دانستند. بعلاوه جناب آقای نقی زاده با اشاره به عدم اجرای کامل قانون سیاستهای کلی اصل ۴۴ بر عدم پیش بینی ملزومات اجرای سیاست های کلی در این قانون اشاره نمودند. در این جلسه عملکرد سازمان خصوصی سازی از سوی حضار مورد نقد واقع شد و بر ضرورت نظارت دقیقتر مجلس بر اجرای قوانین از سوی دولت تأکید گردید. دیدگاه وزارت تعاون به اقتصاد و تلاش برای ورود آن به حوزه های مختلف اقتصاد نیز از دیگر موضوعات طرح شده است. جناب آقای قاسمی با اشاره به تفاهم نامه های منعقد شده بین وزارت تعاون، بر ضرورت پایبندی طرفین تفاهم

نامه به اجرای آن اشاره کرده و اقدامات صورت گرفته را مفید اما ناکافی دانست. همچنین فعالیتهای ترویجی صورت گرفته از سوی اتاق تعاون نیز در این خصوص مورد نقد و بررسی قرار گرفت. بانک تعاون و تعاملات آن با تعاونی ها نیز یکی دیگر از عناوین این هم اندیشی است. اکثر حضار بر لزوم تعامل بیشتر تعاونی ها و بانک توسعه تعاون تأکید کردند. جناب آقای شریفیان با اشاره به تفاوتها این بانک با سایر بانکها بر لزوم آشنایی بیشتر با خدمات این بانک و سرمایه گذاری بیشتر در آن از سوی تعاونی ها تأکید نمودند. بعلاوه جناب مهندس نوبخت برای ایجاد پل ارتباطی تعاونی ها و بانک توسعه تعاون اعلام آمادگی نمودند.

جدول راهبردی هم اندیشی آسیب شناسی بخش تعاونی

نام کارشناس	موضوع	جمله راهبردی
قاسمی	فرهنگ تعاون	اگر ما توانستیم در امور اقتصادی همه مردم را در صحنه بیاوریم همان اتفاقی می افتد که در جهاد هشت سال دفاع مقدس افتاد
قاسمی	عدم توسعه تعاون	یکی از دلایل توسعه نیافتگی بخش تعاون، تدوین قانون تعاون با نگاه دولتی و در نتیجه، دخالت بیش از اندازه بخش دولتی در بخش تعاون است
رضویان راد	عدم توسعه تعاون	دولت اعتماد کافی را به بخش غیر دولتی و تعاونی نداشته است
آذری	نظارت بر تعاونی ها	در مورد نظارت و دخالت دولت هم باید نظارت بر تعاونی ها، به اتحادیه ها و اتاق تعاون واگذار شود
رضویان راد	عدم توسعه تعاون	عدم حضور تعاونی ها در فعالیت های کلان اقتصادی باعث این شده که دولت در واگذاری بنگاه های بزرگ به تعاونی ها تردید داشته باشد
نقی زاده	عدم حمایت از تعاون	هیچ وقت یک تعاونی بایک بخش خصوصی در خصوصی سازی شرایط مساوی نداشته است
قاسمی	جایگاه تعاون	حداقل دو سوم از مفاهیم اصل ۴۴ در مورد تعاون است
نقی زاده	نقش دولت	یکی از وظایف دولت این است که برای توانمندسازی شرکت تعاونی فراگیر ملی گام بردارد
آذری	عدم حمایت از تعاون	یک تعاونی مثلاً برای واردات، ۲۵ درصد مالیات می دهد و ۴ درصد هم سهم تعاون است. یعنی حدود ۲۹ درصد باید پرداخت کند. در حالی که بخش خصوصی علاوه بر امکان استفاده از معافیت های مالیاتی، می تواند هر روز از کارت بازرگانی یک نفر استفاده کند و همین مبالغ را هم نپردازد
رضویان راد	بانک توسعه تعاون	اگر به بانک توسعه تعاون مراجعه کنیم، همان حرف هایی را به ما می زند که سایر بانک ها می گویند
شریفیان	بانک توسعه تعاون	همکاری بیشتر مستلزم این است که بانک و تعاونی ها شناخت بیشتری نسبت به هم پیدا کنند
قاسمی	بانک توسعه تعاون	بخش تعاون باید توقع اش را در مورد بانک توسعه تعاون متناسب با توان یک بانک نوپا در نظر بگیرد
ملائکه	بانک توسعه تعاون	بیشترین سرمایه گذاری در این بانک باید توسط خود شرکت های تعاونی صورت گیرد و این ها لازم و ملزوم همدیگر است
رضویان راد	بانک توسعه تعاون	تصور ذهنی شرکت های تعاونی و اتحادیه ها به غلط این است که بانک توسعه تعاون صرفاً یک صندوقی است برای پول گرفتن
ملائکه	عدم حمایت از تعاون	در فرآیند تجدید ارزیابی، ارزش سهام تعاونی مجدداً با توجه به توسعه های صورت گرفته ارزیابی می شود و بدیهی است که با توسعه ی تعاونی، ارزش هر سهم افزایش می یابد
ابراهیمی نیک	عدم حمایت از تعاون	اگر در قانون، ورود تعاونی ها به بورس پیش بینی شده است، الزاماتی را قرار بدهند برای سازمان های شبه دولتی مثل سازمان خصوصی سازی، سازمان اوراق و بورس بهادار که اینها هم نرم افزار های خودشان را مطابق با قوانین اصل ۴۴ قانون اساسی اصلاح بکنند.
قاسمی	تقویت تعاونی ها	دولت همه امور تصدی گری هایش را کوچک کند و همه را به بخش غیر دولتی در بخش تعاون واگذار کند. محور آن هم اتحادیه ها باشند. اگر اتحادیه های قوی به عنوان محور تعاون شکل بگیرند، اتاق های تعاون قوی خواهیم داشت
نوبخت	استقلال تعاونی ها	استقلال به عنوان محور اصلی باید وجود داشته باشد، ولی در آن طرف موضوع افراد زیادی هستند که به تعاونی ها اعتماد می کنند و سر نوشت داری خودشان را در اختیار یک گروه ممتازی به عنوان رهبران و مدیران تعاونی قرار می دهند و لازم است که این مدیران افراد قابل اعتماد و شناخته شده ای باشند
رضویان راد	عدم حمایت از تعاون	بسیاری از مزایا و مشوق های پیش بینی شده در قانون در خصوص بخش تعاون، در حال حاضر اجرایی نمی شود
رضویان راد	تقویت تعاونی ها	اگر امتیازات بخش تعاون را پر رنگ می کردیم، و معافیت ها و تخفیف های بیمه ای، تسهیلات بانکی و سایر مزایایی که قانون برای تعاون دیده است، عملی می شد، شاید این گرایش به تعاون ایجاد می شد
نقی زاده	نقش دولت	از تعاونی با ۱۰۷ هزار نفر عضو نمی شود انتظار داشت که مثلاً یک تاکسی تلفنی بزند. امروز وقتی ما می خواهیم به عنوان شرکت تعاونی فراگیر، یک شرکت دولتی را از مجاری قانونی بخریم، همه ی آن را به ما نمی فروشند. می گویند ما قسمتی از آن را به بخش خصوصی و قسمت دیگر را به شما می فروشیم و بعد شما بروید سهم آن شرکت خصوصی را بخرید
نوبخت	تعاونی ها و اصل ۴۴	در کشوری که خصوصی سازی آغاز شده است، یعنی مسئولین آن کشور به این امر اعتقاد داشتند مثلاً در انگلستان برای اینکه این خصوصی سازی اتفاق بیفتد، یکسری از واحدهای ناموفق را موفق کردند و به سوددهی رساندند بعد به بخش خصوصی واگذار کردند. در حالی که در ایران در مورد واگذاری واحدهای سودده دولتی جبهه گیری و مقاومت وجود دارد. باید یک عزمی در همه قوا برای تحقق خصوصی سازی صورت بگیرد

سهم کم تعاونی ها از واگذاری های اصل ۴۴

در گفتگو با مهندس نقی زاده

یکی از مهمترین بسترهای توسعه‌ی بخش تعاون، ورود به عرصه‌ی خصوصی سازی و واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش غیر دولتی است. سیاست‌های کلی اصل ۴۴ نیز ضمن تاکید بر جایگاه بخش تعاون در اقتصاد بر این موضوع تاکید نموده است. مهندس نقی زاده، کارشناس ارشد مدیریت بین الملل از دانشگاه AGSIM آریزونا آمریکا است. او هم اکنون مدیر عامل یکی از بزرگترین تعاونی‌های فراگیر ملی کشور است و تجربه‌ی سال‌ها مدیریت مجتمع اقتصادی کمیته‌ی امداد امام خمینی را نیز در کارنامه‌ی خود دارد. متن زیر خلاصه‌ای از گفتگوی نسبتاً طولانی با ایشان در مورد توسعه‌ی بخش تعاونی است.

همانگونه

که رهبری

در بیانات

اخیرشان،

بر ضرورت

توجه مجلس

و شورای

نگهبان به

رعایت عدالت

در هر نوع

قانون گذاری

اشاره فرمودند،

می بایست در

بعضی از مفاد

قانون اصل

۴۴ مصوبه

۱۳۸۶/۱۱/۸

باهداف پیگیر

اجرای سلیقه

ای مجریان،

بازنگری

اساسی

بوجود آید

■ جناب آقای نقی زاده، شما ضرورت توسعه بخش تعاون را در چه می دانید و علت تاکید قانون اساسی و سیاستگذاران نظام بر تعاون چیست؟

من فکر می کنم برای تبیین موضوع، بحث را با مرجع‌ی به قانون شروع کنیم. قانون اساسی در فصل چهارم، که مربوط به اقتصاد و امور مالی است، تحت اصل ۴۳، ضوابطی را برای اقتصاد کشور تعیین کرده است که می توان آن را در فراهم نمودن یک زندگی سالم برای انسان در جریان رشد، و یک اجتماع سالم که به قول شهید مطهری، لازمه‌ی داشتن اقتصاد سالم است، خلاصه کرد. شهید مطهری اولین اصل برای سلامت اقتصادی جامعه را اصل افزایش ثروت ملی و استراتژی تولید، بر مبنای توزیع عادلانه‌ی ثروت دانسته اند. خبرگان کشور هم در تدوین قانون اساسی، برای ایجاد این اقتصاد سالم، قوانین و ضوابطی را پیش بینی نموده اند که اجرای آنها در قالب سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی توسط رهبر معظم انقلاب در ۱۳۸۴/۳/۲ به قوای سه گانه ابلاغ شده است.

■ فکر می کنید علت عدم توسعه این بخش چه بوده است؟ آیا قوانین به قدر کافی شفاف و دقیق نبوده اند یا اجرای

قانون به نوعی با مشکل مواجه است؟

با توجه به تاکیدات رهبر انقلاب، در صورتی که میل و اراده‌ی واقعی به اجرای اصل ۴۴ در مجریان کشور وجود داشته باشد، اجرای صحیح

این قانون از نظر تقنینی مشکلی نخواهد داشت. به فرض که قوانین هم کاستی‌هایی داشته باشد، در این صورت مجلس محترم شورای اسلامی و شورای نگهبان، همانگونه که رهبری در بیانات اخیرشان، بر ضرورت توجه مجلس و شورای نگهبان به رعایت عدالت در هر نوع قانون گذاری اشاره فرمودند، می بایست در بعضی از مفاد قانون اصل ۴۴ مصوبه ۱۳۸۶/۱۱/۸ با هدف پیگیری اجرای سلیقه ای مجریان، بازنگری اساسی بوجود آید.

■ از نظر شما، نقش بخش تعاون در واگذاری بنگاه های دولتی چه می تواند باشد؟ این را هم بفرمایید که چرا با وجود پیش بینی های قانون، هنوز این بخش نتوانسته است به عرصه ی خصوصی سازی ورود پیدا کند؟

در اصل ۴۴، نظام اقتصادی کشور بر سه پایه دولتی، تعاونی و خصوصی برنامه ریزی شده است. با توجه به اینکه در حال حاضر بخش دولتی متصدی اداره‌ی حدود ۸۰ درصد از اقتصاد کشور است، می توان اینگونه برآورد کرد که تنها ۲۰ درصد اقتصاد کشور در دست بخش غیر دولتی (اعم از خصوصی و تعاونی) قرار دارد. و این به آن معنا است که بخش خصوصی و تعاونی قدرتمندی در کشور شکل نگرفته است. در واقع این بخش غیر دولتی مجال توسعه و توانمندی را در طول سال‌های گذشته نیافته است. موضوع خصوصی سازی و کوچک سازی دولت نیز با هدف توانمندسازی این بخش مطرح شده است. اما آیا امکانات ورود به عرصه‌ی خصوصی سازی برای همه‌ی افراد حقیقی و حقوقی، اعم از شبه دولتی‌ها و مدیران دولتی متصدی آن دسته از واحدهای در حال واگذاری از یک سو، و بخش‌های خصوصی و تعاونی از سوی

دیگر، یکسان است؟ واقعیت این است که نقدینگی موجود در کشور، نزد بانک‌ها است و امکان استفاده آسان و روان از این منابع و تسهیلات برای آحاد مردم وجود ندارد و صرفاً عده‌ی قلیل و خاصی، با استفاده از شیوه‌های غیر متعارف می توانند از این منابع بهره مند شوند و حتی به عرصه‌ی خصوصی سازی ورود پیدا کنند. آیا این به استناد بند ۵ اصل ۴۳ قانون اساسی مصداق اضرار به غیر و انحصار و احتکار و ربا، و دیگر معاملات باطل نیست؟ آیا عده‌ای معدود که به حقوق خود قانع نیستند، شرعاً مجازند با بهره گیری از سیستم بانکی، اموال عمومی را بخرند و بنام خود ثبت نمایند؟ پس وظیفه‌ی متولیان و حافظین حقوق و امور مردم ضعیف چه می شود؟ در حال حاضر و بطور مرتب شاهد هستیم که به نحوه‌ی واگذاری بنگاه‌های بزرگ از سوی افکار عمومی، نمایندگان مجلس و سازمان‌های نظارتی و بازرسی ایرادهای اساسی وارد می شود. با اعلام عدم رضایت رهبر معظم انقلاب از اجرای صحیح قوانین اصل ۴۴، بخصوص در بیانات اخیرشان که وضع فعلی عدالت اجتماعی را مطلقاً راضی کننده ندانستند و فرمودند باید عدالت به گفتمان زنده و همیشه حاضر در صحنه‌های مختلف تبدیل شود، و همچنین فرمودند که دوره‌ی آزمون و خطا در مقوله‌ی عدالت سپری شده است، به نظر می رسد هرگونه کوتاهی و عدم اهتمام جدیت به اجرای صحیح این سیاست‌ها نباید به حساب ندانستن‌ها، توجیه نبودن‌ها و بی توجهی گذاشته شود. مسائل به اندازه‌ی واضح و روشن است که اگر رسانه‌ها با کمی جدیت و استفاده از خبرنگاران زنده، شجاع و آزاده می توانند پیگیری‌ها را به مصداق برسانند و خلاصه اینکه هزینه‌ی عدم اجرای این قانون را برای مجریان امر، آنقدر بالا ببرند تا عطای این نوع سوء استفاده و دست اندازی به اموال عمومی به لقایش بیارزد.

■ آیا برای ورود بخش تعاون به این عرصه پیشنهاد عملیاتی هم دارید؟

سیاست‌های ابلاغی اصل ۴۴ پیش بینی‌های مربوط به چگونگی توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد را در بندهای ب و ج و د نموده است.

■ حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضا

■ تامین تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرار دادن سه دهک اول جامعه

■ اختصاص ۳۰ درصد از درآمدهای حاصل از واگذاری‌ها به تعاونی‌های فراگیر به منظور

فقرزدایی | اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیر دولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده

■ کمک بلاعوض و پرداخت تسهیلات قرض الحسنه برای تامین تمام یا بخشی از آورده شرکت‌های تعاونی که اعضاء آن در زمان دریافت این حمایت جزو سه دهک اول درآمدی جامعه باشند

■ کمک به تشکیل شرکت‌های تعاونی سهامی عام و تعاونی‌های فراگیر ملی برای فقرزدایی و گسترش اتحادیه تعاونی تخصصی

به نظر من با استناد به بند ج سیاست‌های ابلاغی، اگر قرار است نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه، به سیاست گذاری و هدایت و نظارت تبدیل شود، می بایست توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی هم بطور همزمان انجام پذیرد. از طرفی تجربه‌ی چند سال اخیر نشان داده است که با روش‌های جاری، امکان شتاب بخشیدن به رشد اقتصاد ملی و نیل به اهداف پیش بینی شده در سند چشم انداز، امکان پذیر نیست. بنا بر این پیشنهاد من این است که ادامه‌ی روند واگذاری‌ها با توجه به عدم وجود بخش غیر دولتی توانمند، به این شکل صورت پذیرد:

اول آنکه تمام سهام آن تعداد از بنگاه‌های بزرگ (مادر تخصصی) که برای بخش تعاونی پیش بینی شده است (یعنی ۲۵ درصد از ۸۰ درصد تصدی‌گری‌های فعلی دولتی) بصورت یکجا به وزارت تعاون واگذار شود. وزارت تعاون با امکانات و توان موجود قادر خواهد بود بلافاصله نسبت به تشکیل تعاونی‌های فراگیر ملی و همچنین تعاونی‌های سهامی عام تخصصی به تناسب رشته، به واگذاری اقدام کند. در بخش غیر تعاونی هم، سهام آن تعداد از بنگاه‌های قابل واگذاری که برای بخش خصوصی غیر تعاونی پیش بینی شده است، تحت مدیریت و نظارت دولت به اتاق‌های بازرگانی واگذار شود. بنظر می رسد اگر اداره‌ی همراه با اعتقاد به اجرای این سیاست‌ها وجود داشته باشد، این تغییر روش در واگذاری‌ها می تواند در قالب توافق‌های هیئت محترم دولت و بدون نیاز به وضع قوانین جدید قابل اجرا باشد.

رصد

www.rasad.org

پایگاه تحلیلی دفتر پژوهش روزنامه خراسان

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری خراسان
مدیرمسئول: کورش شجاعی
سر دبیر: محمد سعید احدیان
دفتر مرکزی: مشهد، بلوار شهید صادقی
صندوق پستی: ۹۱۷۲۵-۵۱۱

